

УДК 7.017.4:75

Цитування:

Прокопович Т.А. Живопис Тетяни Галькун як етнокультурний феномен: проблема колористики та пластики. *Культура і сучасність* : альманах. № 1. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. С. 129-133.

Prokopovych T. (2020). Tatiana Halkun's painting as an ethnocultural phenomenon: color and plastic issue. *Kultura i suchasnist* : almanakh, 1, 129-133 [in Ukrainian].

Прокопович Тетяна Анатоліївна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри образотворчого мистецтва, заступник декана факультету культури і мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9935-6645>
prokopovych.tetiana@gmail.com

ЖИВОПИС ТЕТЯНИ ГАЛЬКУН ЯК ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: ПРОБЛЕМА КОЛОРИСТИКИ ТА ПЛАСТИКИ

Мета статті полягає в аналізі та мистецтвознавчій концептуалізації живопису Тетяни Галькун як етнокультурного феномену крізь призму колористики та пластики художнього стилю мисткині. **Методологія дослідження** Проблематика дослідження зумовила використання таких наукових методів: системний – при формуванні цілісного уявлення про живопис Тетяни Галькун як феномен культури; аналітичний – при дослідженні провідних рис стилю мисткині; типологічний – при створенні основ для мистецтвознавчої концептуалізації феномену живопису Тетяни Галькун крізь призму колористики та пластики художнього стилю. **Наукова новизна** полягає у науковому осмисленні живопису Тетяни Галькун крізь призму колористики та пластики художнього стилю, концептуалізації феномену живопису мисткині як складової мистецької спадщини України. **Висновки.** Колористично-пластична витонченість творів Т. Галькун проявляється в контексті техніко-зображувального відношення через естетизацію колориту як засобу освоєння світу, а розкриття змісту – через сюжетну лінію, спрямовану на збереження ідентичності та етнокультурної самобутності. Картини художниці побудовані на колориті, який допомагає розкриттю твору і сприяє філософському осмисленню дійсності та безпосередньому чуттєво-зоровому сприйнятті втіленого сюжету.

Ключові слова: живопис, творчість, колористика, пластика, колорит, колір, мистецтво, художники, Тетяна Галькун.

Прокопович Татьяна Анатольевна, кандидат психологических наук, старший преподаватель кафедры изобразительного искусства, заместитель декана факультета культуры и искусств Восточноевропейского национального университета имени Леси Украинки

Живопись Татьяны Галькун как этнокультурный феномен: проблема колористики и пластики

Цель статьи заключается в анализе и искусствоведческой концептуализации живописи Татьяны Галькун как этнокультурного феномена сквозь призму колористики и пластики художественного стиля художницы. **Методология исследования** Проблематика исследования обусловила использование таких научных методов: системный – при формировании целостного представления о живописи Татьяны Галькун как феномена культуры; аналитический – при исследовании главных черт стиля художницы; типологический – при создании основ для искусствоведческой концептуализации феномена живописи Татьяны Галькун сквозь призму колористики и пластики художественного стиля. **Научная новизна** заключается в научном осмыслении живописи Татьяны Галькун сквозь призму колористики и пластики художественного стиля, концептуализации феномена живописи художницы как составляющей художественного наследия Украины. **Выводы.** Колористически-пластическая изящность произведений Т. Галькун проявляется в контексте технико-изобразительного отношение через эстетизацию колорита как средства освоения мира, а раскрытие содержания – через сюжетную линию, направленную на сохранение идентичности и этнокультурной самобытности. Картины художницы построены на колорите, который помогает раскрытию произведения и способствует философскому осмыслению действительности и непосредственном чувственно-зрительном восприятию воплощенного сюжета.

Ключевые слова: живопись, творчество, колористика, пластика, колорит, цвет, искусство, художники, Татьяна Галькун.

Prokopovich Tetyana, Ph.D., Senior Lecturer of the Department of Fine Arts, Deputy Dean of the Faculty of Culture and Arts of Lesia Ukrainka Eastern European National University

Tatiana Halkun's painting as an ethnocultural phenomenon: color and plastic issue

Purpose of the article. In the context of the scientific understanding of Tatiana Halkun's artistic achievement, it is essential that the work of art is a significant contribution and an ethno-cultural phenomenon of Ukrainian painting, which in turn forms a cultural stratum in the fine arts of the XX-XXI centuries. The purpose of the article is to analyze and art concept the painting of Tatyana Halkun as an ethno-cultural phenomenon through the prism of the color and plastic art style of the artist. **Methodology.** The problematics of the research led to the use of the following scientific methods: systemic - in forming a holistic view of Tatiana Halkun's painting as a phenomenon of culture; analytical - in the study of the leading features of the art style; typological - when creating the bases for art conceptualization of the phenomenon of the painting by Tatyana Halkun through the prism of color and plastic art style. **The scientific novelty** lies in the scientific comprehension of the painting by Tatiana Halkun through the prism of color and plastic art style, the conceptualization of the phenomenon of the painting of the artistry as a component of the artistic heritage of Ukraine. **Conclusions.** The color-plastic sophistication of Tatiana Halkun's works is manifested in the context of a technical-imaginative relationship through the aestheticization of color as a means of mastering the world, and the disclosure of content - through a storyline aimed at preserving the identity and ethno-cultural identity. The artist's paintings are based on color, which helps to reveal the work and contributes to the philosophical comprehension of reality and the immediate sensual and visual perception of the incarnated plot.

Key words: painting, creativity, color, plastics, art, artists, Tatiana Halkun.

Актуальність дослідження. Творчі рефлексії в сучасному мистецькому світі є досить різновекторними з посиленням нетрадиціоналістських тенденцій, проте наукове розуміння цілісності традицій, збереження духовних цінностей і мистецького спадку як потужного каналу передавання духовних здобутків нащадкам, сприяє актуальності дослідження творчого шляху народної художниці України Галькун Тетяни Дмитрівни. Зважаючи на те, що українська культура – це сукупність традицій, норм та звичаїв, зреалізованих на суспільному, побутовому, художньо-мистецькому рівнях, цілісність підходу до висвітлення і збереження класичних напрямків живопису сприятиме розв'язанню проблематики наукового пізнання мистецтва і культурологічного збагачення суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Висвітленню мистецької творчості волинських художників присвячені наукові розвідки таких дослідників, як В. Алексєєв, Б. Берекета, Т. Вербич, М. Владич, І. Вовк, Т. Галькун, Ю. Гудзь, Н. Гуменюк, Н. Калиновська, Л. Клімчук, Т. Левицька, Н. Макарчук, З. Навроцька, Т. Прокопович, О. Сдор, О. Седих, Т. Степанчук, М. Чернюк та інші [2, 3, 6, 9, 10, 11, 13, 14, 15]. Проте у публікаціях, що стосуються мистецької діяльності художників Волині, приділена увага більш загальним темам. Це, зокрема, біографічні дані або виставки того чи того художника. Але питання конкретизації творчого здобутку щодо колористичного вирішення конкретного художника розкриті недостатньо. У цьому і вбачаємо актуальність запропонованої розвідки.

Образотворче мистецтво – це та галузь знань, яка має найвищі досягнення в оволодінні кольором. Саме в ній використовуються

експресивні, імпресивні й символічні властивості кольору (М. Волков, В. Кандинський, Г. Шегаль, Д. Шеллінг). Дослідники також вивчають отримані багатьма поколіннями художників закономірності гармонійного поєднання кольорів (І. Гете, В. Кандинський, К. Малевич) [5, 8]. Якраз через образотворче мистецтво відбулося формування ряду дисциплін, пов'язаних із вивченням кольору. Провідне місце серед них займають кольорознавство, мистецтвознавство, психологія, фізіологія сприйняття кольору, де авторами засадничих праць є такі дослідники: Р. Арнхейм, Р. Гаріфуллін, І. Гете, Ч. Ізмайлов, В. Кандинський та ін. [1, 4, 5, 7, 8].

Мета дослідження полягає в аналізі та мистецтвознавчій концептуалізації живопису Тетяни Галькун як етнокультурного феномену крізь призму колористики та пластики художнього стилю мисткині.

Виклад основного матеріалу. Щоб бути пізнаваними, привернути і утримати увагу поціновувача мистецтва чи просто звичайної людини до своїх творів живопису, художник повинен володіти неабияким талантом. Адже наразі мало просто створити картину на полотні чи інсталяцію. У сучасному світі потрібно знайти ту нішу в мистецтві, яка недостатньо заповнена або майже забута, створити свій власний стиль і почерк, індивідуально-авторську сюжетну лінію, неповторний колорит, який підкреслюватиме і доповнюватиме задум художника. Із завданням чудово впоралася Т. Галькун. Адже понад 600 полотен – це творчий здобуток мисткині за 50 років її творчості. Більшість із картин зберігаються в галереях, приватних колекціях України та зарубіжжя, а також у м. Любліні (Польща), де засновано картинну галерею з творами художниці. Авторка презентувала

близько 30 персональних виставок. З них лише в Польщі було близько 20. Понад сотні міжнародних і вітчизняних показів, наявність полотен мисткині у фондах Президента України, штаб-квартирі ЮНЕСКО – це лише невелика частина вагомого доробку художниці. Адже ще є безліч етюдів, начерків, що не увійшли до репрезентованого матеріалу. Окрім офіційно демонстрованого здобутку авторки, майже протягом усього творчого життя була проведена плідна робота з розкриття майстерності та таємниць живопису на лекціях зі студентами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки в місті Луцьку. Вірність живопису та своєму стилю художниця пронесла крізь весь творчий шлях, фіксує мить життя у вічність, зупиняючи час на своїх картинах, створюючи нев'янучі квіти на натюрмортах, лишаючи живими тих, кого немає вже давно поруч.

Любов до краси і малювання Тетяна Дмитрівна унаслідувала генетично від своїх предків – обдарованої малярки Катерини Білокур та іконописця Терена Білокура [9]. Найкращі спогади дитинства художниця пов'язує із життям у дідусявній хаті. Це світло, пронесене крізь роки, проглядається і донині у її картинах. Сильний зв'язок із предками знаходить своє втілення через приємні спогади про них і зберігання речей, які ним належали. Так, любов до дідуся і пам'ять про нього виражені в багатьох картинах Т. Галькун. У натюрмортах часто фігурує стілець дідуся. Він зображений на картині з однойменною назвою «Стілець дідуся» (2012 р.), а також у натюрмортах «Квітує липа» (2007 р.), «Вісники весни» (2017 р.), на портреті «Дід Євлампій і баба Секлета» (1970 р.) тощо. Візуальне сприйняття дійсності і рефлексії свідомості художників створюють поєднання емоцій і чуттєвого вираження, при цьому відбувається конгломерат, так як зображаючи зовнішнє, художник передає внутрішню сторону речей і подій [1]. Особливе почуття краси, яке Т. Галькун розкриває у своїх роботах, пульсує кольором і власним стилем у виборі сюжету і кольорової гами. У її картинах немає драми, злості, ненависті. Творчі роботи мисткині не викликають деструктивних емоцій, а лише позитив, умиротворення і спокій, які відчуються через те рідкісне вираження самотності у простоті.

У становленні української школи живопису Т. Галькун брала безпосередню участь. Її творча діяльність розпочалася з Республіканської художньої школи (1966 р.) і Київського державного художнього інституту з 1972 р. Саме в цей час ще зовсім юна художниця шукала себе у

яскравому розмаїтті квітів, букетів, сюжетів із селянського життя (перший період творчості, кінець 1960–1980 рр.) [2, 3, 6]. Із часом, усвідомивши силу мистецтва, художниця у більш стриманій манері і кольоровому вирішенні народжує серію картин «Щезаюче Полісся», якою намагається привернути увагу до урбанізації суспільства і зникаючого не лише культурного прошарку, а цілої поліської екосистеми. Це охоплює другий період творчості, кінець 1980–2010 рр. Образ та душа Полісся, його портрети чітко виписані в картинах Т. Галькун. На її полотнах пронесена через десятиліття і народжена витонченість і ніжність кольорової гами, органічність втілення простоти і буденності, уникнення надмірних ефектів заради правдивості задуму.

В епоху соцреалізму встояти і втримати власний стиль і почерк зуміє не кожен метець, проте на полотнах Т. Галькун тільки реальне, правдиве життя, яке художниця змалювала з натури, проводячи не один день і вечір на колгоспних полях і фермах, вловлюючи побут і настрої тодішньої епохи. У її роботах будь-якого творчого періоду немає пафосу, немає слоганів, а лише мовчазне і тихе відображення дійсності й настрою. Вони можуть бути водночас залиті сонцем, але з м'якими тінями, мати холодні кольори, але транслювати тепло, бути стриманими у своїй кольоровій гамі, але випромінювати любов, бути яскравими, але навіювати трішки меланхолію. Таку чуттєву полярність вбачають справжні поціновувачі мистецтва.

Без перебільшення можна сказати, що любов до рідного народу є в художниці щирою і палкою, адже самотність України, а саме Волині, проглядається крізь предмети і квіти в натюрмортах, через сюжети в пейзажах. Проглянувши відображений на полотнах творчий шлях, не можливо не закохатися в ту енергетику, що несуть картини, не можливо не захоплюватися тим м'яким світлом, що випромінене від кожного художнього витвору мисткині. Серія робіт «Щезаюче Полісся» – це мов архівний матеріал тих куточків, які вже зникли або ж майже зникли з нашої землі. Можливо, вже через кілька десятиліть наші нащадки зможуть їх побачити лише на пам'ятних картинах із цієї серії, оскільки нині ми маємо можливість споглядати відображення епохи Радянського союзу через сюжети зі сценами із життя простих людей того часу: механізаторів, доярок і свинарок. Проте в роботах Т. Галькун немає героїв, завішаних медалями, членів компартій, а лише прості, світлі і реальні люди того дня з покрученими від

роботи руками, спаленими на сонці обличчями і світлими душами. Зі слів Т. Галькун, це все реальні люди, не видумані і не надумані – справжні доярки, з натури змальовані доїльні апарати, трактори і сюжети, реальні миті відпочинку і праці. Щоб написати ці роботи, мисткиня перебиралася на деякий час у село і, бувало, що місяцями там жила, спостерігала і замальовувала, шукала сюжети.

Варто відзначити, що 90-ті роки слугували періодом створення низки станкових портретів. Портрети відомих діячів художниця писала, в основному перебуваючи на пленерах за кордоном. Це, наприклад, портрети культурного діяча Німеччини Отто Шульца, художниці Терези Хомік, начальника управління культури м. Холм Леха Радванського та інших. Картини Т. Галькун є не тільки в Україні, вона має власних поціновувачів у Польщі, Канаді, Франції, США.

У сучасному урбанізованому і технологічно-активному світі не так багато нинішніх художників може запевнити, що всі їхні картини виконані з натури. Проте це не про Т. Галькун. За суттєвий період творчості, терміном понад 50 років, сама мисткиня запевняє, що лише дві роботи виконала з фотографії (і це на велике прохання замовника). Пані Тетяна стверджує, що «пише лише те, про що співає її душа, те, за що зачепилося око, те, що хоче писати її пензель» (з власного інтерв'ю автора з Т. Галькун).

Відзначимо, що художники – це творчі люди, які вирізняються високим рівнем емоційності [12]. Рання творчість мисткині (1960–1980 рр.) репрезентована неприхованим темпераментом і яскравими кольорами. Наступні 20 років палітра художниці стала вирізнялася тихими, спокійними кольорами, врівноваженістю і стриманістю. Проте, після 2000-х років картини Т. Галькун засяяли новим життям кольору, адже чуттєвість, барвистість і сонячність, соковитість мазків проглядаються майже крізь всю сюжетну лінію її доробку. Нині кредо художниці таке: «Творчість має нести лише позитив». Зі слів Т. Галькун, представлених у власному інтерв'ю автора статті із мисткинею: «Не можливо вступити в ту ж воду кілька разів, але є бажання повернутися до тих емоцій, відчуттів юності з її оптимістичним світосприйманням, яскравими барвами і поглянути на все очима юності. Так хочеться дарувати тепло людям, оптимізм, світло і позитивні емоції!». На запитання про стиль її зрілого живопису, художниця відповіла: «Пишу так, як в юності!» (з власного інтерв'ю автора з Т. Галькун).

Із невимовним захопленням можна спостерігати ту любов, що проглядається при

написанні Т. Галькун натюрмортів із простих лісових чи польових квітів: чебрецю, материнки, дзвіночків, безсмертнику, звіробою. На картинах вони такі, що хочеться вдихнути їхній аромат або їх торкнутися. Саме через ось таку простоту, а не пафосність сучасних тепличних квітів показано природність і первісну красу. Звичайна корзина з цвітом липи, тарілка з черешнями або ж лісове багно, чи золототисячник і ягоди, які хочеться взяти у пригорщу і з'їсти – все це прості, проте такі життєві сюжети її картин. Дорога в с. Озютичі, денні і вечірні пейзажі із краєвидами тієї місцини, де нині є будиночок художниці, сюжети з вуличок Луцька з правдивими бабусями – це все те, що відбивається крізь призму світобачення авторки на її полотнах. У сюжетній лінії пейзажів багато весни, літа, краєвидів, квітучих дерев і весняних чагарників – все просте, живе, без кон'юктур. Адже саме кон'юнктура протиставлена такому розумінню, як творчість, індивідуальність, особливість і вступає в синонімічне відношення із такими словами: ринковість, вигідність, доцільність. Проте це не про Т. Галькун, адже художниця не працює для ринку, вона творить для душі. Проте картини мисткині є в багатьох колекціях поціновувачів мистецтва, навіть у фонді експрезидента України Л. Кучми.

Наукова новизна полягає у науковому осмисленні живопису Тетяни Галькун крізь призму колористики та пластики художнього стилю, концептуалізації феномену живопису мисткині як складової мистецької спадщини України.

Висновки. В контексті наукового осмислення мистецького здобутку Тетяни Галькун суттєвим є те, що доробок мисткині є вагомим внеском і етнокультурним феноменом українського живопису, що, в свою чергу, формує культурний прошарок в образотворчому мистецтві ХХ- ХХІ ст.. Кількісний масштаб робіт, за період творчості Т. Галькун, становить понад 600 полотен, загальною площею понад 2 млн кв. см. (стандартна одиниця міри площі картин на світових ринках творів живопису Sotheby's, Christie's, e-Bay). Таким чином, сучасний український мистецький простір, поповнюючись і донині роботами художниці, які через колористику, пластику, експресію і сюжетну лінію живопису відображають сьогодення. Мистецтво живопису слугує паралеллю між сучасною урбанізованістю та етнічним культурним спадком, тому вбачаємо вважаємо доцільними подальші розвідки в цьому руслі наукового дослідження.

Література

1. Арнхейм Р. Новые очерки по психологии искусства / пер. с англ. Г. Е. Крейдлина. Москва: Прометей, 1994. 352 с.
2. Галькун Т. На рідній землі: альбом-каталог творів живопису. Луцьк: Надтир'я, 2006. 48 с.: іл.
3. Галькун Т. Художники Прикарпаття: альбом-каталог. Київ, 1989. С. 247.
4. Гарифуллин Р. Р. Психология креативности и искусства: [учеб. пособие]. *Психология искусства и творчества*. Москва: Институт общегуманитарных исследований, 2004. С. 157.
5. Гете И.-В. К учению о цвете (Хроматика). *Избранные сочинения по естествознанию*. Москва: Наука, 1957. С. 148–156.
6. Заслужений художник України Тетяна Галькун: каталог персональної виставки творів живопису / [упор. А. Якубюк]. Луцьк: Надтир'я, 1997. 30 с.
7. Измайлов Ч. А., Соколов Е. Н., Черноризов А. М. Психофизиология цветового зрения. Москва: МГУ, 1989. С. 195.
8. Кандинский В. О духовном в искусстве. Л.: Фонд «ЛГ», 1990. С. 42.
9. Клімчук Л. Неповторні барви душі Тетяни Галькун. *Луцький замок*. 2012. 26 січня. С. 9.
10. На рідній землі: альбом-каталог творів живопису народного художника України, професора Тетяни Галькун / [автор тексту, редактор і дизайнер А. Якубюк]. Луцьк: Надтир'я, 2006. 47 с.
11. Навроцька З. До питання осмислення художньої спадщини Волині другої половини ХХ ст. *Волинський музей: історія і сучасність*: наук. зб. Луцьк: [б. в.], 2004. Вип. 3. С. 345–346.
12. Прокопович Т. А. Емоційна стабільність як умова прояву соціальної адаптованості художньо обдарованої особистості: дис. канд. псих. наук: 19.00.01. Луцьк, 2015. 203 с.
13. Прокопович Т. А. Живопис Волині. Жінки-художниці кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*: зб. наук. пр. / за ред. В. Я. Даниленка. *Мистецтвознавство*. № 3. Харків: ХДАДМ, 2017. С. 143–150.
14. Сарапін Г. «Мить» і «Вічність» у полотнах Галини Івашків. *Волинь-нова*. 2011. 20 жовтня. С.10
15. Штинько В. Акції: мистецька вечірка напередодні Івана Купала. *Волинь-нова*. 2008. 3 липня. С. 2.

References

1. Arnheim R. (1994.) *New Essays on the Psychology of Art*. Moscow: Prometheus [in Russian].
2. Halkun T. (2006). *On the native land.: paintings catalog*. Lutsk: Overhangs [in Ukrainian].
3. Halkun T. (1989). *Artists of the Carpathian region. Album Kyiv* [in Ukrainian].
4. Garifullin R. (2004). *The Psychology of Creativity and the Arts*: Moscow: Institute for Humanitarian Studies [in Russian].
5. Goethe I. (1957). *To the doctrine of the flower (Chromatics)* Moscow: Science [in Russian].
6. Honored Artist of Ukraine Tatiana Halkun (1997). *Catalog of a personal exhibition of works of painting*. Lutsk: Overhangs [in Ukrainian].
7. Izmailov C. (1989). *Psychophysiology of color vision* Moscow: MSU [in Russian].
8. Kandinsky V. (1990). *On the spiritual in art*. Leningrad: LG Foundation[in Russian].
9. Klimchuk L. *Unique colors of the soul of Tatiana Halkun* (2012). Lutsk. Castle [in Ukrainian].
10. *At Home: An Album Catalog of Works of Painting by People's Artist of Ukraine, Professor Tatiana Halkun* (2006). Lutsk: Overhangs [in Ukrainian].
11. Navrotskaya Z. (2004). *On the question of understanding the artistic heritage of Volyn in the second half of the twentieth century*. Lutsk [in Ukrainian].
12. Prokopovich T. (2015). *Emotional stability as a condition of manifestation of social adaptability of the artistically gifted personality: dissertation*. Lutsk [in Ukrainian].
13. Prokopovich T. (2017). *Painting of Volhynia. Women artists of the late XX - early XXI centuries*. Kharkiv [in Ukrainian].
14. Sarapin G. (2011). "Myth" and "Eternity" in the paintings of Galina Ivashkiv Lutsk. *Volyn is new* [in Ukrainian].
15. Stynko V. (2008). *Promotions: an art party on the eve of Ivan Kupala*. Lutsk. Volyn is new [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.01.2020

Прийнято до друку 14.02.2020